

(กสม. แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 14/2566)

กสม. ชี้กรณีรถยนต์ของกลางได้รับความเสียหายและถูกนำไปใช้งานในระหว่างการเก็บรักษาของตำรวจ เป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน แนะ สตช. กำกับดูแลอย่างเคร่งครัด
- เสนอกรมราชทัณฑ์แก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิในการใช้สื่อโรมันสำหรับผู้ต้องขังข้ามเพศ

วันที่ 7 เมษายน 2566 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ นายพิทักษ์พล บุญยมาลิก เลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ครั้งที่ 14/2566 โดยมีวาระสำคัญดังนี้

1. กสม. ชี้กรณีรถยนต์ของกลางได้รับความเสียหายและถูกนำไปใช้งานในระหว่างการเก็บรักษาของตำรวจ เป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้เสียหาย แนะ สตช. กำกับดูแลอย่างเคร่งครัด

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนเมื่อเดือนมีนาคม 2565 จากผู้ร้องรายหนึ่ง ระบุว่า เมื่อเดือนตุลาคม 2562 พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองระยอง (สภ. เมืองระยอง) จังหวัดระยอง ได้ยึดรถยนต์ของผู้ร้องไว้เป็นของกลางในคดีอาญา ต่อมาศาลจังหวัดระยองมีคำพิพากษาไม่รับรถยนต์ดังกล่าว เมื่อผู้ร้องได้รับรถยนต์คืนปรากฏว่ารถยนต์ได้รับความเสียหาย ได้แก่ เลขมาตรวัดระยะทางเพิ่มขึ้นกว่า 1,700 กิโลเมตร แบตเตอรี่รถยนต์ถูกถอดออก เบาะนั่งคู่หน้าถูกถอดเปลี่ยนโดยนำเบาะอื่นซึ่งเก่าและขาดมาใส่แทน และถูกเรียกเก็บค่าจอดรถ จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. พิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนแล้ว เห็นว่า กรณีดังกล่าวเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม อันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 37 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถยึดสิ่งของที่ใช้เป็นพยานหลักฐานได้ โดยที่ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 9 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการเก็บรักษารถของกลางไว้ว่า ให้ผู้มีหน้าที่เก็บรักษารถของกลาง เก็บรักษารถไว้ภายในบริเวณสถานที่ทำการของตนหรือสถานที่อื่นใดตามที่ผู้กำกับการกำหนด โดยการเก็บรักษาให้ใช้ความระมัดระวังตรวจตรารถของกลางให้เป็นอยู่ตามสภาพเดิมเท่าที่สามารถจะรักษาไว้ได้ และให้พนักงานสอบสวนและผู้นำส่งรถของกลางบันทึกในรายงานประจำวันให้ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับรถของกลาง อันจะเป็นเหตุให้เจ้าของหรือผู้มีสิทธิจะรับรถของกลางคืนนั้นทราบว่าเป็นรถของตน และสามารถพิสูจน์ได้ด้วย

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในวันที่ผู้ร้องส่งมอบรถยนต์ของกลางให้แก่พนักงานสอบสวน สภ. เมืองระยอง เมื่อเดือนตุลาคม 2562 ผู้ร้องได้ถ่ายภาพหน้าจอซึ่งแสดงเลขมาตรวัดระยะทางของรถยนต์คันดังกล่าวไว้ จากการตรวจสอบสมุดคัมภีร์ของกลางในคดีอาญาของ สภ. เมืองระยอง ซึ่งเป็น

การลงบันทึกในเดือนพฤษภาคม 2563 พบว่า มีการระบุรายละเอียดของตัวรถเพียงแค่ชื่อรถ ยี่ห้อ สี และหมายเลขทะเบียนเท่านั้น และรถยนต์คันดังกล่าวถูกนำไปจอดไว้ในพื้นที่ของเอกชนซึ่ง สก. เมืองระยอง ในฐานะผู้ถูกร้องใช้เป็นสถานที่เก็บรถของกลาง ต่อมา เมื่อผู้ร้องไปรับรถยนต์คันเมื่อเดือนกรกฎาคม 2563 พบว่า เลขมาตรวัดระยะทางของรถยนต์คันดังกล่าวมีตัวเลขเพิ่มขึ้นจากวันที่ส่งมอบรถยนต์ให้กับ สก. เมืองระยอง กว่า 1,700 กิโลเมตร ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาหลักฐานภาพถ่ายมาตรวัดระยะทางที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับวันที่มีการบันทึกข้อมูลการตรวจยึดในสมุดคู่มือชีของกลางซึ่งเป็นการลงบันทึกภายหลังจากวันที่พนักงานสอบสวนได้ทำการตรวจยึดเป็นเวลากว่า 6 เดือน จึงอาจเป็นช่องว่างให้มีการนำรถยนต์คันดังกล่าวไปใช้งานได้ในชั้นนี้ จึงน่าจะเชื่อว่ารรถยนต์ของกลางนี้ถูกนำไปใช้งานในระหว่างการเก็บรักษาของผู้ถูกร้อง โดยมีลักษณะเป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้เป็นของกลาง และไม่มีมาตรการที่ดีเพียงพอในการเก็บรักษา อันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้ร้อง

สำหรับกรณีที่เขาะนั่งคู่นำรถยนต์ของผู้ร้องถูกเปลี่ยนออกแทนที่ด้วยเบาะเก่า ผู้ร้องได้ร้องทุกข์กล่าวโทษกับพนักงานสอบสวน สก. เมืองระยอง เพื่อให้ดำเนินคดีกับเอกชนเจ้าของสถานที่รับเช่าจอดรถยนต์แล้ว แต่ สก.เมืองระยองมิได้ดำเนินการตรวจสอบหรือสอบสวนให้ได้ข้อเท็จจริง กลับปล่อยปละละเลยจนกระทั่งผู้ร้องได้ร้องเรียนต่อ กสม. สก. เมืองระยองจึงได้เรียกผู้ที่เกี่ยวข้องมาเจรจาไกล่เกลี่ย ส่วนกรณีที่เขาเตอร์รถยนต์ของผู้ร้องถูกถอดเปลี่ยนโดยเอกชนเจ้าของสถานที่เก็บรักษารถยนต์โดยอ้างว่า เพื่อนำไปชาร์จไฟให้แบตเตอรี่สามารถใช้งานได้ เห็นว่า การกระทำใด ๆ ต่อรถยนต์ของผู้ร้อง จำเป็นต้องแจ้งและได้รับความยินยอมจากผู้ร้องเสียก่อน จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้ร้องเช่นกัน

ส่วนกรณีที่ผู้ร้องถูกเอกชนเจ้าของสถานที่รับจอดรถยนต์เรียกเก็บเงินค่าเก็บรักษารถยนต์ในราคาเดือนละ 500 บาท เห็นว่า การที่ สก. เมืองระยองกำหนดให้พื้นที่เอกชนตามคำร้องเป็นสถานที่เก็บรถยนต์ของกลาง โดยไม่มีสัญญาเช่าและไม่ได้ให้คำตอบแทน เป็นการดำเนินการโดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการที่ สก. เมืองระยอง อนุญาตให้เจ้าของพื้นที่เรียกเก็บเงินจากผู้ร้องก็เป็นการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กำหนดไว้ ประกอบกับผู้ร้องไม่ได้ประสงค์จะนำรถยนต์คันดังกล่าวไปจอดไว้ในสถานที่ของเอกชนและยินยอมเสียค่าบริการในการจอดรถ แต่เป็นคำสั่งของผู้ถูกร้องที่สั่งให้นำรถยนต์ของผู้ร้องซึ่งเป็นของกลางในคดีอาญาไปจอดไว้ในสถานที่ของเอกชน ผู้ร้องจึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าจอดรถยนต์ให้กับเอกชนเจ้าของสถานที่ การดำเนินการเช่นนี้ จึงถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กระทบสิทธิในทรัพย์สินของผู้ร้อง และไม่สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 ซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกประการหนึ่ง

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2566 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) สรุปได้ดังนี้

ให้ สตช. ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามประเด็นที่มีการร้องเรียน และหากพบว่ารถยนต์ของผู้ร้องได้รับความเสียหายในระหว่างที่ถูกตรวจยึด ก็ให้ชดเชยเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ร้อง พร้อมกันนี้ให้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดให้พื้นที่เอกชนในกรณีตามคำร้องนี้เป็นสถานที่เก็บรักษารถยนต์ของกลาง และปล่อยปลดละเลยให้มีการเรียกเก็บค่าจอดครซึ่งไม่เป็นไปตามระเบียบ สตช. แล้วนำผลการตรวจสอบไปกำหนดมาตรการป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนลักษณะเดียวกับคำร้องนี้อีก

ทั้งนี้ ให้ สตช. แก้ไขปัญหาในภาพรวมเกี่ยวกับการเก็บรักษาของกลางในคดีอาญา โดยควรมีระบบหรือมาตรการในการเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางให้รอบคอบ มีความปลอดภัย สามารถป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้เป็นของกลาง การจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของกลางหรือนำไปใช้โดยมิชอบ รวมถึงแจ้งให้หัวหน้าสถานีตำรวจในสังกัดทั่วประเทศ ปฏิบัติตามระเบียบ สตช. ว่าด้วยการเก็บรักษาและการจำหน่ายของกลาง พ.ศ. 2565 อย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเกินสมควรแก่กรณี ทั้งนี้ ให้ดำเนินการภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งรายงานผลการตรวจสอบฉบับนี้

2. กสม. แนะนำกรมราชทัณฑ์แก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิในการใช้ฮอร์โมนสำหรับผู้ต้องขังข้ามเพศ ย้ำเป็นสิทธิด้านสุขภาพ

นายพิทักษ์พล บุญมาลิก เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากนักกิจกรรมและเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อคนหลากหลายทางเพศ กรณีผู้ต้องขังข้ามเพศ (Transgender) ไม่สามารถเข้าถึงฮอร์โมนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาวะทางเพศได้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย เช่น ผอมร่วง น้ำหนักเพิ่ม อารมณ์แปรปรวน รูปร่างสรีระเปลี่ยน เป็นต้น โดยระบุว่า ข้อกำหนดของเรือนจำที่ให้ความสำคัญกับเพศกำเนิด ชาย-หญิง เท่านั้น ทำให้การใช้ฮอร์โมนและยาคุมกำเนิดของผู้ต้องขังข้ามเพศไม่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของเรือนจำยังขาดความรู้ความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศ จึงส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังข้ามเพศในหลายมิติ ทั้งด้านความปลอดภัย สภาพความเป็นอยู่ การพัฒนาตนเอง และด้านสุขภาพ รวมทั้งยังเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์จากความต้องการได้รับฮอร์โมนของผู้ต้องขังข้ามเพศอีกด้วย

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาการเข้าถึงฮอร์โมนของผู้ต้องขังข้ามเพศ อาจมีผลกระทบต่อสิทธิในสุขภาพของผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงสิทธิในการมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านจิตใจและร่างกาย โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 26 ได้รับรองสิทธิของบุคคลที่จะต้องมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุความแตกต่างระหว่างเพศจะกระทำมิได้ ขณะที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ได้รับรองความเสมอภาคของบุคคลที่จะมีสุขภาพที่ดีตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ กสม. จึงมีมติเมื่อ

เดือนพฤศจิกายน 2564 ให้จัดทำข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมตลอดทั้ง การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายกรณีดังกล่าวขึ้น โดยได้ศึกษาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน งานวิจัย ตลอดจนความเห็นของหน่วยงานของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นสรุปได้ดังนี้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำ ICCPR มีความเห็นว่า “เพศ” ให้หมายรวมถึง รสนิยมทางเพศ (sexual orientation) และ อัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) โดยเมื่อพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 27 ของ รัฐธรรมนูญ ซึ่งรับรองความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง ก็เห็นว่า มิได้จำกัดความหมายในเชิงของเพศ สรีระหรือเพศกำเนิดเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงเพศภาวะ (gender) และบทบาททางเพศ (sexual role) ด้วย เนื่องจากหากมีการตีความจำกัดแต่เพียงเพศสรีระ ทำให้การตีความปรับใช้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมที่จะต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติให้ครอบคลุมทุกเพศอยู่เรื่อยไป ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยเสมอกันตามความหมายของรัฐธรรมนูญย่อมรวมไปถึงสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) แตกต่างจากเพศสรีระด้วย

สำหรับการเข้าถึงฮอร์โมนของผู้ต้องขังข้ามเพศในประเทศไทยปัจจุบัน ปรากฏแนวปฏิบัติของกรม ราชทัณฑ์ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังข้ามเพศที่ต้องการเข้าถึงฮอร์โมนระหว่างคุมขังออกเป็น 3 กรณี ดังนี้ (1) บุคคลที่ได้รับฮอร์โมนก่อนถูกคุมขังภายใต้การดูแลรักษาของแพทย์ สามารถได้รับฮอร์โมนต่อเนื่อง แม้จะถูกคุมขังแล้ว เนื่องจากมีคำสั่งของแพทย์และรับรองให้นำเข้าไปใช้ได้ กรณีนี้จึงไม่มีปัญหาในการ เข้าถึงฮอร์โมน แต่อาจมีปัญหากับค่าใช้จ่ายที่ผู้ต้องขังต้องชำระเอง (2) บุคคลที่ใช้ฮอร์โมนเอง โดยปราศจากการดูแลของแพทย์ เมื่อถูกจำคุก จะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ฮอร์โมน เนื่องจากผู้ต้องขังจะ ไม่สามารถนำสิ่งของอื่นนอกจากยาหรือเวชภัณฑ์ตามคำสั่งของแพทย์เข้ามาในเรือนจำได้ และ (3) บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งไม่เคยรับฮอร์โมนมาก่อน แต่ภายหลังประสงค์จะรับฮอร์โมนในเรือนจำ ก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ฮอร์โมนเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาในกรณีที่สองและกรณีที่สามแล้วจะเห็นว่า ผู้ต้องขังข้ามเพศจะ ไม่สามารถเข้าถึงการใช้ฮอร์โมนได้เช่นผู้ต้องขังกรณีแรก เนื่องจากไม่มีหลักฐานหรือความเห็นจากแพทย์ ให้ใช้ฮอร์โมน ประกอบกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำยังคงเป็นการปฏิบัติตามเพศกำเนิดหรือ เพศตามที่เอกสารทางราชการได้ระบุสถานะไว้ ทำให้ผู้ต้องขังข้ามเพศบางรายไม่อาจเข้าถึงฮอร์โมน ได้ กสม. จึงเห็นว่า กรมราชทัณฑ์ยังคงถือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และแนวทางการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดอุปสรรค ในการเข้าถึงการใช้ฮอร์โมน อันถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยเหตุผลเรื่องเพศด้วย จึงเห็นสมควรให้มีการ แก้ไขโดยควรกำหนดให้ผู้ต้องขังข้ามเพศที่ไม่มีเอกสารรับรองการใช้ฮอร์โมนจากแพทย์ทั้งในกลุ่มที่ได้เคย ใช้ฮอร์โมนเองก่อนการถูกคุมขังและกลุ่มที่ไม่เคยใช้ฮอร์โมนมาก่อน ให้ได้รับการตรวจรับรองและดูแลจาก แพทย์ของเรือนจำหรือที่เรือนจำจัดหาเพื่อให้ผู้ต้องขังข้ามเพศได้รับฮอร์โมนในปริมาณที่เหมาะสมกับ ร่างกายต่อไป ทั้งนี้ แม้ผู้ต้องขังข้ามเพศจะเป็นเพียงอัตราส่วนที่เล็กน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังอื่น แต่การเข้าถึงฮอร์โมนเพศถือเป็นการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ (medical treatment) ที่มีความจำเป็นต่อ

สุขภาพของบุคคลข้ามเพศและเป็นสิทธิในสุขภาพประเภทหนึ่งที่รัฐพึงตระหนักเพื่อมิให้สถานะทางกฎหมายของเพศกำเนิดหรือมาตรการทางกฎหมายเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2566 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงฮอร์โมนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาพทางเพศของผู้ต้องขังข้ามเพศไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

ให้กระทรวงยุติธรรม โดยกรมราชทัณฑ์ และกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการจัดให้มีแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านฮอร์โมนและสูตินรีเวชศาสตร์ และจิตแพทย์ เพื่อตรวจวินิจฉัยการใช้ฮอร์โมนของผู้ต้องขังข้ามเพศในเรือนจำ โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้ฮอร์โมนเองก่อนถูกคุมขัง โดยให้กรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนแก่บุคลากรเพื่อดูแลด้านสุขภาพของผู้ต้องขังข้ามเพศ รวมทั้งให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุขทบทวนและปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงฮอร์โมน โดยให้เป็นสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

นอกจากนี้ ให้กรมราชทัณฑ์ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือแนวปฏิบัติอื่นใดที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิในการใช้ฮอร์โมนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาพทางเพศของผู้ต้องขังข้ามเพศ เพื่อให้ผู้ต้องขังข้ามเพศสามารถใช้ฮอร์โมนได้อย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการทางการแพทย์ และอยู่ในความดูแลของแพทย์ที่กรมราชทัณฑ์จัดหาให้ด้วย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

7 เมษายน 2566